

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	8	Kor
Félévre	—	—	—	—	—	4	
Negyedévre	—	—	—	—	—	2	
— Hirdetések díjszabás szerint. —							

A gyárilap és a nemzetiségi kérdés.*)

Irta: Tali Ferenc Lajos.

A nagy gyárak és ipartelepeknek a nemzetiségi vidékeken való felállítására óriási mértékben előmozdítaná, megkönnyítené a nemzetiségi kérdés megoldását is. Pedig ez sem a legutolsó feladata ennek a nemzetnek.

Állítsunk fel csak például egy román faluban egy gyárat, ahol a családifő napi 2 koronát, az asszony 1 koronát, a családdhoz tartozó két, tizenkét éven felül lévő gyermek napi 50—50 fillért kereshet, amely összeg évi 1400 korona állandó és biztos jövedelemnek felel meg — s ez a példa a külföldön csaknem minden második faluban látható, akkor — majd meglátnók — mire menne a pápa vagy a dászkál az ő államellenes izgatásaival. Bizonyára ezt felelné csábító szavaira a jólétben élő román atyafi:

— Dutey la Draku!

Ami legszelídőbb magyar nyelven kifejezve is ezt jelenti:

— Eredj a pokolba! Az én családom megélhetése biztosítva van!

Pillantsunk be csak — ha már itt tartunk — Erdélynek nemzetiséglakta részeibe. Rettenetes nyomorúsággal találkozunk és azt tapasztaljuk, hogy a nép az állattól úgyszólván csak a formájára nézve különbözik. Egyebekben piszkos, büzhöd és rothadt szalmával fedett odújában, istentől-embertől elhagyatva, moslékhoz hasonló darán tengődik. Csak természetes dolog, hogy ezeket a félig vad mőcöket — az ismert jelszavak hangoztatásával — nem nagy fáradtságába kerül a fanatikus agitátorok a magyar haza ellen felingerelni.

A magyar nemzeti eszme terjesztése és megvédése szempontjából nem is remélt fényes eredményt érhetnénk el, ha a nemzetiségi vidékeken felállítandó gyárak és ipartelepekre — a szükséghez képest — legalább 50% magyar mun-

kást és egy sereg megbízható, lelkes magyar hivatalnokot telepítenénk be.

Mert minden kétségen felül áll, hogy a nemzetiségi vidékekre való ilyen telepítések nemcsak a nemzeti államnak válnak javára, hanem rendkívül fontos társadalmi és gazdasági eszközül is szolgálnak.

Mint az erdélyi viszonyok alapos ismerője, személyes tapasztalataim alapján mondhatom, hogy például egy, a legexponáltabb nemzetiségi vidéken, 75 kilométernyire a legközelebbi vasúti állomástól, magyar szellemben vezetett ipartelep nemcsak a magyar nyelv és kultúra terjesztője, hanem — magához vonzván a közeli falvak lakosságát is — a nemzeti államnak úgyszólván bevehetetlen védbástyája lehet. Ide, a kis magyar kultúra köré húzódik ugyanis a vidéknek nemesak kis számban levő magyar intelligenciája, hanem maga az intelligens román közönség is. Valamennyien központnak tekintik, ahova úgyszólván naponta eljárnak.

Csak természetes azután, hogy a közvetlen, naponta való érintkezés folytán a barátság a románok és magyarok közt intenzívebbé válik s a társaságban lassan-lassan nemcsak a magyar nyelvnek, de a magyar szellemnek is vezető szerep jut.

Tekintve már most azt, hogy Erdélyben — a Székelyföldet kivéve — a községek nagyobbára nem magyar ajkú polgárok lakják, milyen fontos tényezővé válhatnék itt egy-egy ilyen ipartelep! Nagy szükségünk volna rá nemzeti szempontból, hogy az említett vidékeken a magyarságnak minél több ilyen védbástyát emeljünk; ahonnan a magyar szellem és a magyar kultúra sugarai egész vidékeket bevilágíthatnának.

Hirtelenében el sem tudjuk képzelni, hogy mily nagy mértékben igyekeznék e nemzetiségi vidékek lakosságának újabb generációja a magyar nyelvet megtanulni, ha az ipartelepeken leendő alkalmaztatása ettől tétetnék függővé.

Éppen ezért a magyar főnemességnek, amelynek ebben az országban mindig vezető szerep jutott, részt kell vennie az új honfoglalás nagy munkájában. Vegye itt is kezébe a vezető szerepet, amikor a magyar nemzeti állam kiépítéséről, a nemzetiségi kérdés gyors és gyökeres megoldásáról és különösen a magyar fajnak hatalmas térfoglalásáról lehet szó. E tekintetben a magyar főnemesség ismert hazafias érzésére apelálok és a haza nevében kérem, tegye meg ezen a téren is kötelességét. És az utókor bizonyára tisztelettel fog megemlékezni az úttörőkről, akik új korszakot vannak hivatva teremteni e nemzet politikai és az ezzel szorosan összefüggő gazdasági történetében.

A katholicizmus — az uralom.

Irta: Gyárfás Elemér dr.

Soha jelszó akkora szerepet nem játszott, mint a szabadság jelszava napjainkban. Soha házug és emberek társadalmában megvalósíthatatlan jelszónak ekkora politikai és erkölcsi tartalmat nem tulajdonítottak. Minden új törekvés, minden új társadalmi, tudományos, erkölcsi irányzat a szabadság jelszavára hivatkozik, mikor a maga jogosultságát kell behoztatni. A szabadság örve alatt követik el a tektelenségek, kegyetlenségek egész sorozatát, ennek égése alatt tesznek erőszakot a meggyőződéseken s a szabadság mindeneket betakaró palástjába burkolóznak a legzárnokibb törekvések.

Szabadságnak nevezik azt, ha egy nemzet uralomra tör s azt is, ha a polgárok egy csoportja szembehelyezkedik az állammal. A szabadságot szolgálja a francia kormány, mikor kiüti a szerzeteseket s a bitoros kollégium az egyház szabadságára hivatkozva, útasítja vissza a fejedelmek vétő-jogát.

Vannak írók, akik látják ezeket az ellentmondásokat; tudják azt, hogy a szabadság jelszava alatt folyó küzdelmeket nem lehet belemagyarítani a szabadság negatív fogalmába és ennélfogva a tényekből kiindulva azt állítják, hogy a szabadság — az uralom, a szabadságra való törekvés — az uralomra való törekvés.

De ha ez igaz, akkor mire való a szójáték és miért ne neveznők a dolgokat mindjárt a maguk nevével? Miért ne mondanók meg nyíltan, hogy minden egészséges, életképes irányzat uralomra, feltétlen, minden versenytársat kizáró érvényesülésre tör és hogy a szabadság, a tolerancia csak a gyöngéknak, az elsatnyul-

*) Részlet szerzőnek most megjelent „Néhány szó a magyar nemzeti állam kiépítéséről és a nemzetiségi kérdés megoldásáról” c. röpiratából.

taknak, a harci zajtól és fegyveresörgéstől remegőknek lehet az ideálja?

Hihetetlen, hogy az emberek nagy többsége milyen könnyen, minden gondolkodás nélkül elfogad frázisokat, melyekkel azok sincsenek tisztában, akik világáig röptették. A közvéleményben ma már, elvileg legalább, sziklaszilárd a meggyőződés, hogy nundaz jó, helyes és üdvös, ami szabadságra vezet és hogy küzdeni kell minden ellen, ami ellentétes a szabadsággal.

A szabadság népszerű, mint az önzés, az uralom népszerűtlen, mint a kötelesség. (Réz Mihály.) Azok a mozgalmak, melyek a szabadság jelszavával homlokukon léptek a világba, népszerűek azért, mert senki sem tartja őket elég erősek és elég veszedelmeseknek arra, hogy önzését valaha korlátozhassák. Pedig nagy alkotásokat létrehozni, hatalmas koncepciókat megvalósítani csak azok az irányzatok képesek, melyek nem törődnek hazug frázisokkal, hanem az apró emberek önzésére felépítik a maguk uralmát s erős kézzel, biztos léptekkel haladnak céljuk felé.

A liberalizmus legkülönbözőbb iskolái egyformán szeretik eredetüket a kereszténységre visszavezetni s ennek alapszemeiből vezetni le teteleiket. Az úgynevezett modern katolikusok azáltal vélik legjobban szolgálhatni a haladásnak s a katolicizmus népszerűvé tételének az ügyet, ha elsimítják az ellentéteket a szabadság eszméjé s az egyház alapelvei között s szabadelvűséget, toleranciát akarnak belemagyarázni az egyház intézkedéseibe. Az ilyen „összeegyeztetés” rendesen elég könnyű, de mindig igen haláttalan földadat. Vannak írók, akik mindenáron összhangra akarják hozni a természetire vonatkozólag az egyház tanait az egyes tudósok hipotéziseivel, eskükhöz mire az „egyeztetés” fáradságos munkával elkészül, az illető tudományos hipotézis már régen megdőlt.

A katolicizmusnak nincs is semmi szükségére arra, hogy a szabadsággal „összeegyeztessenek.” Egy olyan egyetemes világeszme, aminő a kereszténység, nem lehet ellentétes és össze kell, hogy egyeztethető legyen minden eszmével, melyben van erkölcsi tartalom. Nem is arról van itt szó. A lényeg az, hogy a keresztény vallásban és még inkább a keresztény vallás külső kifejezőjében, jogi szervezetében, a katolikus egyházban uralkodó, irányadó a tekintély elve s nem a szabadság eszméje. A keresztény vallás s a katolikus egyház, mint minden életerős irányzat, uralomra tör és sohasem irta, nem is irtotta zászlajára a gyengék jelszavát, a toleranciát.

A keresztény vallás csak az első embernek ad teljes cselekvési szabadságot. A bűnbeesés után, mikor már „az ember értelme elhomályosodott s akarata a rosszra hajlandóbbá lett” ott áll mellette az egyház, melynek hivatása és kötelessége „docere omnes gentes” ezeknek pedig kötelességük, hogy az egyházat hallgassák. Az ember erkölcsi szabadsága, ez a gyönge, törékeny jószág, amit Kalvin, a tekintély elvének fanatikus túlajtója teljesen megtagadott s amit Socinus, az unitarizmus megalapítója, valami fenséges erős dolognak képzelt, épen csak akkora, hogy megállapítsa az ember erkölcsi felelősségét az Urstennel szemben. A többi már a kegyelem dolga.

A katolikus egyház fundameutumát ez a három szócska képezi: „Docete Omnes Gentes.” Ez a három szócska egyfelől szigorú kötelesség, másfelől jog az uralomra.

És a katolikus egyház ezt az ő uralomra való jogosultságát és kötelezettségét mindig a legszigorúbban fogta föl s az attól eltérő tanokat mindig kárhóztatta. Az egyház sohasem tévedt a szubjektívizmus lejtőjére, kárhóztatta a szabad kutatás elvét és hangsúlyozta, hogy valamely hittételnek objektív igazsága teljesen független az egyes emberek szubjektív meggyőződésétől. Az egyház sohasem ismerte meg azt, hogy a hatalomban mindenkinek egyenlően része van. Mint felsőbb hatalom lépett a világba, melynek joga és kötelessége az embereket kormányozni és az igaz útra vezérelni. „Legeltesd az én juhaimat!” mondotta neki az Úr és külsőségeknek kell lenni azok között, akiknek kezében pásztorbot van és azok között, akiket ezzel a pásztorbottal jó irányba terelnek.

Londonban, a Tate-Galeriében van Watsnak egy képe, mely egy komoly idős arcú géniust ábrázol, ki védőpalástját kiterjeszti a lábainál összesereglett apró kis emberekre s mint édesanya, oktatja őket. A kép címe: a kereszténység szelleme. Soha találobban az Egyház lényegét nem fogták föl. Ez az a kereszténység, mely letéteményese az isteni hatalomnak s amelynek hivatása tanítani minden embereket, akik különböző, az ő tanítása nélkül elveszzenek, mert természetük ez eredeti bűn következtében megromlott.

Az eredeti bűnt feleldik ki számításukból mindazok az elméletek, melyek teljes egyenlőséget és teljes szabadságot követelnek az egyházban. A szabad kutatás elve nem annak a régi gögnek a feltámasztása-e, mely nem akar maga fölött tekintélyt elismerni? S micsoda gyönge séget árulnak el azután ezek az emberek, mikor kénytelenek a legellentétesebb állításokat egyformán jogosultaknak elismerni csak azért, hogy jogosultnak látszassék saját álláspontjuk is, melyet nem tudnak egyébbel indokolni, mint szubjektív meggyőződésükkel! Menyivel fölöttük áll az egyedül üdvözítő egyház magasztos nyugodtsága, mennyi erő, mennyi határozottság sugárzik ki abból a nyilatkozatból, hogy aki az egyházra nem hallgat, olyan legyen nektek, mint a pogány és publikánus!

Az „összeegyeztető” apologeták megint elkéstek egy gondolattal. Tevednek, akik azt hiszik, hogy megfogják hódítani az elméket, ha kimutatják, hogy az egyház adott a szabadság eszméjének legmagasztosabb, legnemesebb erkölcsi tartalmat. Ez kétségtelenül igaz. De a liberalizmus azért mégis reakciónáriusnak fogja tartani azt az egyházat, mely elveti a szabad kutatás elvét, mely tanítókat s kormányzókat helyez az engedelmeskedni köteles hívek fölébe.

A XX-ik századot nem a szabadság, hanem az uralom eszméje fogja lelkesíteni. A modern embernek a nagy, erős egyéniségek imponálnak, akik tudnak nagyot akarni és nagyot alkotni. A XX-ik század sok tekintetben a rombolás korszaka volt: korhadt, elavult s a fejlődést gátló intézményeket kellett szétrepedíteni s romjaikat a haladás útjából eltávolítani.

Ez a földadat a szabadság eszméjére háruult. Most azonban, hogy az út szabad, ismét előtérbe kerül az uralom elve és ismét érvényesülésre jutnak azok az irányzatok, melyek nem rombolnak, hanem tudnak vezetni, uralkodni és alkotni. A katolikus egyház, bátrán mehet bele ebbe a küzdelembe, mely az uralom jegyében folyik. És semmi szüksége sincs arra, hogy egyéniségét, lényegét megtagadja.

Az új jezsuita generális.

F. hó 8-án d. e. 10 óra 5 perckor szólott a csengő a Collegium germ. hungaricum III. emeletén, jelül annak, hogy az új generális választása befejezett tény. A kis „conclave” előtt örködő négy pater közül az egyik, P. Maertens, felnyitotta a bezárt ajtót, s bement a nagy terembe s az új generális nevét beírta a készen tartott „Album”-ba, ezzel ott hagyta a termet és sietve távozott. Maga után újra bezárta az ajtót és sietett jelentést tenni a Szent Atyának. Hogy a kapu előtt várakozó újságírók kérdéseseitől megmeneküljön, közönyös arecal mondotta a kocsisnak „all’ universita” „az egyetemre.” A Barbenini tere a Vatikánba megmondotta, hogy hajtson a Vatikánba. Az újságírók ez alatt, ki kerékpáron, ki kocsin várakozott a legujabb hírről, de ez egyszer nem sikerült semmi újságírói taktika; a választók és megválasztott még mindig zárva voltak, P. Maertens semmit sem árult el, a míg a Szent Atya tudomást nem szerzett a választásról. 11 óra 15 perckor már a Szent Atya válasza megérkezett, ekkor végleg megnyílt a „conclave” és pár perc alatt tudta az egész Róma, hogy P. Wernz, a Gergely-fele egyetem rektora lett az új generális.

A választás teljesen úgy történt, a mint már egyszer jeleztük. Egy órai elmélkedés után minden egyes elektor a következő eskümentát olvasta fel: „In nomina Patris et Filii et Spiritus Sancti.” „Ego N. testem invoco Jesum Christum, qui est sapientia aeterna, quod eum eligo et nomino in praesens generalem, societatis Jesu, quum sentio ad hoc onus ferendum aptissimum.”

Azután minden egyes választó beteszi az urnába szavazatát s visszamegy helyére. Míelőnn mindnyájan leszavaztak, a vicarius generális szintén esküt tesz, hogy azt fogja felolvasni, a mi cedulán írva van és megkezdi a cedulák felbontását és felolvasását.

Ha meg van a többség (csak egyszerű többség szükséges) akkor vége a választásnak s míg a választás eredményét a Szent Atya tudomásul veszi, addig az elektorok gratulálnak az új generálisnak.

Az új generális életrajzi adatai a következők:

1842. dec. 4-én született Würtembergnek Rottweil nevű helységében. A jezsuita rendbe már 14 éves korában belépett, de minthogy a rend szabályai csak azt tekintik a rend tagjának, aki 15-ik évét már betöltötte, így minden katalógusban 1857. dec. 5-ét találjuk feljegyezve, belépése napján. A jezsuiták nevelési rendszerét tehát teljesen átélte és magába szívta. Volt novitius, scholasticus, öt évig magister, 1871-ben élenk részt vett a beteg és megsebesült német katonák ápolásában. Erre nézve érdekes adatokat olvasunk P. Rist. S. J. „Die deutschen Jesuiten auf den Schlachtfeldern und in den Lazaretten 1866. u. 1870/71.” című művében.

Idézzék mő közli a jelentéseket, melyeket a betegápoló jezsuiták készítettek rövid szabad idejükben. Az egyik, mely P. Wernzről is megemlékezik a következőket mondja: „Este 9 órakor teljesen kimerülve érkezünk Cornyba, s még mielőtt leszállottunk volna, észrevett bennünket két úr, akik közül egyik már távolról kiáltott: „Testvéreim, önök valóban mint az ég angyalai jönnek e zürzavarba. Szállást itt nem lehet találni, hanem az ég szerelmére kérem, menjenek a novéanti állomás épületbe. Ott van 70—80 sebesült a tegnapi óta ápolás és táplálás nélkül.” Tényleg ügyis volt. „A közeli Bivakból penészes

kenyeret hozattunk — mást nem lehetett találni — és néhány veder bort, amit a katonák a vederből ittak; poharakat sem lehetett találni. Egy óra múlva 15 szekér érkezett a csataterőről újabb 80 sebesülttel, akiket az épületben kellett elhelyeznünk. De ez egész épületben nem volt már több hely; a kevésbé sebesülteket a lépcsőkre ültették, a kiknek sebe súlyosabb volt, a szekereken hagytuk. Két napon keresztül nem találtunk orvost. A hosszú jelentés valóban meghatározó apoteozisa a névtelen hősöknek, kik nem a rövid halál dicsőségét, hanem a hosszú szenvedés mártírságát választják osztályrészüll.

Pappá szenteltetése után rövid ideig reptitor, majd jogtanár volt az új generalis. Előjárói csakhamar a római egyetem jogi karára küldötték, melynek azóta állandó díszje. Itt írta meg hatalmas művenek, a „Jus Decretalium“-nak első négykötetét, mely a tudósok között is elsőrangú tekintélyt biztosított neki. X. Pius pápa külön „breve“-vel tüntette ki a szerzőt és az egyházi jogot kodifikáló bizottság tagjává nevezte ki.

Tudásával párosult energiája, mely képesíti őt a rend kormányzására. Már egyetemi rektorsága alatt több oly újítást hozott be, a melyek még a német hallgatók előtt is szigorúságról tanuskodtak. Szerénysége már nem is szerénység, hanem igénytelenség. Aki személyesen nem ismerte, sohasem sejtette benne az egyetem híres tanárát és egyúttal vaskezü rektorát. Inkább a szegény szerzetes lépett benne előtérbe; ruhája, kalapja, már a régiség féltreismerhetetlen jeleit viselte magán, de azért ő hordotta nyugodtan. A választás után egyik növendék meg is jegyezte: „no, most majd csak kap egy új talárist, meg új kalapot“, mire a mellette álló páter azt felelte: „az még nem bizonyos“.

A szavazatok száma, úgyszintén a jelöltek száma is ismeretlen. Bár 75 páter volt együtt a választásnál, részleteket nem lehet hallani. A választók között voltak Knabenbauer, Buceroni, Vermeersch, Matthiussi, Ledochowski, Noldin, mind előkelő tudósok, a kikhez csatlakoznak a francia, angol, spanyol és amerikai kiküldöttek.

Az új generalis elnöklete alatt meg együtt marad a congregatio generalis úgy okt. végéig, s ez idő alatt a rend belügyeit fogják tárgyalni, esetleges újításokat megtenni.

—r. —l.

Alapítsunk néplapot!

A mily nagyszerű és pártolásra méltó a felvetett eszme, ép oly nehéz annak kivitele. Azaz, — nem is nehéz! csak nehézségekbe ütközik. Magában véve: néplapot alapítani nem nehéz, sőt könnyű, mert tudom, sőt nemcsak én, de az egyházmegye is ismer férfiakat, kik a néplap megalapításában biztosan előjárhatnak, sőt talán mégis alapították volna, ha nem félnek azon nehézségektől, melyekkel a néplap megindítása, megalapítása után küzdenie kell. E nehézségeket nem is mások támasztanak, hanem mi — a papok és tanítók és azok, akik velünk szoros konnexionban vannak. Mert ténynek tény, hogy a lap megalapítása után rögtön megkezdődnek a hajszák, a harcok. Hát ki ellen? Első sorban a szerkesztőség ellen, mert oly szerkesztőséget találni, mely nekünk „patres conscriptiknek“ tetszenék, alig találhatunk „szép Magyarország“.

Tetszik tudni, az már bennünk van, hogy lerántunk mindent és mindenkit, aki értünk s közös érdekeinkért dolgozik. Aztán maga a lap ellen indulna meg a harc. Valjon? Mérget ven-

nek, ha ez nem úgy volna. Minket patres conscriptiket nem elégít ám ki minden „szenny lap.“ Ott az Alkotmány, Közművelődés, Magyar Állam, Erdélyi Olt. Egl. Lap — hát nem kifogásolják-e mindenhol? Mikor beszélünk egyszer elismerőleg a mi sajtónkról? Talán soha. Hát azután a megteremtendő „néplapra“ más sors várna-e? Alig hiszem. Minket patres conscriptiket már csak a Budapesti Hírlap etc. elégít ki, más nem. És ha ez így van, kérdelem: propagálni fogjuk-e a lapot. Ajánlásba részesítjük majd azoknál, kiknek a lap iródik? Az előzmények és tapasztalatok után — nem. Mi várna azután a lapra még? Az, hogy értesítéseket, tudósításokat stb. nem kapna a szerkesztőség. Miért nem? Erre feleljem a „Közművelődés“ szerkesztősége. De lehet, ő se tud felelni panasz nélkül. Én tudom, miért nem? Hát egyedül azért, mert hírlapokban a hitközségeinkben előforduló eseményeket, hitéleti dolgokat stb. nem közöljük, nehogy mi is a „stréber“ elnevezésben részesüljünk. Tetszik talán tudni, mi patres conscripti ugyanis mindazokra, kiknek nevét, esetleges önzetlen munkásságát stb. lapban olvassuk, reá szoktuk mondani: „stréber.“ Igen, mi így szoktuk. Ezt a szokást pedig levetni alig fogjuk.

Ez eljárás pedig a lap megölője volna.

A néplapnak ugyanis elevennek kell lennie, de ha tudósítás stb. nem jön be, a néplap elveszti értékét azok előtt, kiknek a lap szánva van. Érdekessé, változatossá, elevenné a lapot a tudósítások teszik.

Pedig bármit is legyen, bármily harcokat is vívjon a születendő néplap, azt meg kell teremteni. Meg kell pedig azért, mert eljött az idő a felkészésre. Minden időhalasztás — pusztulást jelent. Ezt pedig mi patres conscripti se akarjuk.

Azért én a néplap megalapításának eszméjét egészen elfogadom. De „Ego“ tárgyalását magamévá nem teszem, hanem a következőket ajánlom a tárgyalás pontjaitként.

1. A néplap megteremtéséhez szükséges tőkét hozza össze a papság, esetleg még azok, akik felszólítás után belátják a lap megindításának égető szükségét. Ha minden pap 20 Kr.-t ad a megalapítás tőkéjéhez, akkor 333 (mert annyi pap van) \times 20 = 6660 korona jönne össze. Ehhez még számíthatunk 2000 Kr.-t, mert hisz vannak még lelkes emberek, kik népünk sorsát szívükön hordják. 8660, vagy mondjuk 8000 koronával a néplapot megindítani lehet, mert először csak kintartás kell, míg a népmegismeri és megszereti a néplapot.

2. A begyűlt összeget az esperesi kerületek képviselői kezelik, kik a szerkesztőséget alkotják. Ezért minden esperesi kerület a legagilisabb papját és tanítóját a szerkesztőségbe küldi. Lenne tehát összesen 16 pap és 16 elvöl. Ezek képeznék a szerkesztőséget. A megválasztott vagy kiküldött képviselő a maguk köréből választanak felelős szerkesztőt, főszerkesztőt, pénztárnokot és ellenőrt.

3. Az így összeállított mondhatni özszerkesztőség határozza meg a lap megjelenésének helyét, tartalmát, köti a kiadóval a szerződést stb. . . gondoskodik a lap szellemi anyagáról, hírekről stb.-ről, mert a kiküldöttek becsületileg kötelezik magukat az esperesi kerület minden egyes vezetőeseményéről tudósítást küldeni, sőt önálló dolgozattal a lapot gazdagítani.

Most az a kérdés, mi lenne a befizetett pénzzel. Kinek kamatoznék? Eleinte azt hiszem, erről beszélni se lehetne. Későbbben a kath. néplap alapnak, hogy ez megerősödvé későbbben jutalomban részesítse a munkatársakat és mentül több „ingyen példányt“ nyújtson a népnek. Kamatról, haszonról beszélni ily dologban

nem lehet. Tegyük mi is a népért, mert ő eleget tesz értünk.

A másik kérdés pedig a következő: „hol jöjjenek össze a kiküldöttek, hol beszéljék meg, ha esetleg tényleg elfogadnák, az esp. kerületek a néplap eszméjét? Erre Gyulafehérvár volna a legjobb. Ott a középpont, a lüktető erő. A Közművelődés szerkesztősége, továbbá az agilis Rass Károly és társai szívesen közreműködnek pl. Zomora kanonok úr élén. Legalább erős a hitem, tanácsosal stbvel, hogy létesüljön az „erdélyi kath. néplap.“

A harmadik kérdés — talán a legfontosabb ez: ki kezdje meg a koronákon a néplap alapításának eszméjét? Minden kerületben van agilis, lelkes pap. Nyújtsa be ez indítványképpen az eszmét. De talán ez se kell. A ftdő főesperes urak is napirendre tűzhetnek az eszmét, itt megvitathatják a felvetett kérdést.

Ha egy szívvel s lélekkel akarjuk — akkor meg lesz, ha nem — hát maradunk a régiben.

Páter.

A meloch.

(Folytatás.)

A tervezett jobbágytelki alkoholelenezs gyűlést folyó hó 8-án a bucsú alkalmával megtartottuk.

Nagy lelki örömmel állíthatjuk, hogy a jobbágytelki bucsú nagyon előnyösen különbözik az akosfalvi bucsútól, itt az alkohol alig-alig észrevehetően graszál.

Délután egyáltalában nem is lehet észrevenni a gonosz szesz létezését, ünnepies csend honol, a papság vezetése mellett szép rendben érkeznek a processziók áhítatos éneklés mellett. Látszik, hogy ezen nép lelki javakat keres a búcsun.

Beharangozás után példás rendben nagy számu mélyen vallásos hívőseleg részvétele mellett az Oltáriszentséggel megtartják az utcán a körmenetet impozáns módon. Utána következik a szentmise teljes asszisztenciával, számos hívő járul a szent áldozáshoz. A templom nem képes befogadni a hívők nagy számát, nagyobb része künn van a templomkerítésben; mély csendben ajtatoskodik, ott nincs beszélgetés, annál kevésbé van zaj.

A szabadban tartja a szűz Mária életét, közbenjárói árfiai jóságát tárgyaló beszédet az alkoholelenezs szövetség elnöke. A hatás nem maradt el Isten kegyelme folytán. Ez már kegyelmi nap és nem evési, ivási alkalom! Az ily búcsúnak van értelme és áldásos hatása.

Rövid szeretatlakoma után következett a delutáni ajtatoság, a nép megtöltötte a templomot és nagy figyelemmel hallgatta végig a keresztény oktatást a búcsúról, annak célja és miként kihasználásáról. Szó esett az alkoholról is, mint az üdvösség napjának megtrontójáról. A szövetség elnöke beszélt s azt is feltüntetette, hogy mennyire káros hatású a szellemi és lelki életre. A mindennapi életből példákat hozott fel s arra törekedett, hogy a rút ivási szenvedély ellen való védekezésre bírja a híveket. A litánia elvégzése után a szép új iskola egyik termében az alkoholelenezs szövetségi gyűlést tartott meg nagyszámú férfi és nő közönség részvétele mellett. Látszott, hogy ez jóra való katolikus hívő nép, nem fárad ki, nagy kintartással meghallgatja az üdvös oktatásokat, akar tanulni, felvilágosodni, akar magán segíteni, hogy az Isten is megsegítse.

A gyűlést a helybeli plébános, szövetségünk nagy tevékenységű tagja nyitotta meg tartalmas beszéddel, szólt a néphez mint lelkipásztor, mint szerető emberbarát és hazafi. Nagy hatá-

rozottsággal hangsúlyozta, hogy ha a székely nép jó hírnevét meg akarja tartani, ha nem akar elcsúszni, ha boldogulni akar, okvetlen szükséges a pálinkaivást elhagyni s különösen annak mértékellen élvezését mint legtöbb bajnak melegágyát, megszüntetni. Ő világosan látja, hogy szesz-elő néppel nem tud semmire menni, eredménytelen az ő lelkipásztori működése s így nincs értelme az ő itt létének, akkor nem is kíván itt lenni, küldjek is el. Ezen öntudatos határozott beszéd nagy hatást gyakorolt a hallgatóságra. Kaeső László plébános ez alkalommal is megmutatta, hogy hivatása magaslatán áll.

Ezután Pap Tamás közsévesi plébános, szövetségünk tevékeny tagja szólott és a szentírásból vett igen találó idézetekkel tündette fel az iszákosság utálatosságát, veszedelmességét és a mindennapi életből vett példák felsorolásával mutatott rá, hogy az itkányos ember miként veszíti el az összes vagyonát, családi nyugalomát, békéjét, becsületét s végül lelki üdvét.

Mindenki igazat adott a plébános szavainak, egy pár ittas állapotú alkoholista az ajtón kívül morgott valamit, de mit, nem vehettük ki. Mert legyünk igazságosak s valljuk meg, hogy délután már szórványosan ugyan mutakoztak az alkohol moloch áldozatai, részeg emberek voltak láthatók. Tehát jó volt, szükséges volt itt is ezen gyűlés.

Végül a moloch írója szólott. Ismertette az alkoholfellenes mozgalom eredetét, célját, eddigi sikereit, részletesen ismertette alapszabályait, tervét. A mozgalom szükségességét is élénk színekben eszeltelte. Megfelelt sok alkoholista ilyen mondataira: „kinek mi köze azhoz, hogy iszom, a magaméból iszom? Mindenki vigyázzon magára, hagyjon békét másnak!”

Igenis köze van minden józanéletű embernek ahhoz, hogy az ő polgártársa sokszor leissza magát, elissza esztét.

Ehből sokszor közveszedelmes égesek keletkeznek, veszedelmek támadnak, veszedelmek, verekedések, gyilkosságok a részegeskedések folytán napirenden vannak. Hát a sok válto és más adósság megfizetése, mert a józan életűek alkoholistákért kezkeskedvén, kénytelenek megfizetni.

Mi absztinensek és temperansok már nem győzzük a sok esendőr, rendőr, hivatalnok tartást, nem győzzük a sok börtön, kórház, menhely építést és fentartást, kiállhatna a sok részeges arme reiserend állandó zaklatása, már otthonunkban sem lehetünk tölök nyugton, sokszor rakoncátlan felleppéssel követelik penzünket, hogy a következő órában a koresmában elgyájk.

Mindezt az alkohol idézi elő, annak szenvedélyes élvezése. Meddig tart még ez? Már végre határt kell szabni.

Tehát igenis jogunk van a fellépésre, az ellenműködésre. Nem akarunk jobbágyai lenni a telhetetlen alkohol molochnak. Tehát harca fel!

Még azt sem kell feledni, hogy az alkoholista közhivatalnok megbízhatatlan, veszélyes nemcsak magára nézve, hanem az egész társadalomra is. Aki nem tud magának rendet szabni, ne merészkedjék másoknak rendelkezni. Parancsoljon először magának s csak aztután másnak.

Mi absztinensek és temperansok hála Istennek meg mindig nagy többségben vagyunk, miénk kevés kivétellel az egész nő nem, a férfiak nagy többsége, miénk a romlatlan mindkét nemű fiatalság, nagy seregünkhez tartozik az ártatlan gyermekereje. Akarunk és tudunk az alkohol pusztításai ellen gátokat emelni. Sok tagra, sok zerre van szükségünk, azért csoportosuljon mindenki.

Mindenik előadót a nép élénken megjel-

nezte és ezzel jelezte, hogy egytért, kész javulni és javítani

Nem hiába van ezen községben 183 tagunk. Megmutatták hűségüket és sikerült felvilágosító és lelkesítő gyűlést tartottunk.

Az üdvös mozgalom átterjedt a szomszéd Hodos községbe is. Az ügybuzgó Molnár Miklós plébános 244 tagot jelentett be és adta át a névszerinti kimutatást.

Ezután következnek az iskolás gyermekek felvétele is a tagok közé. Itt is tartunk nem sokára a jobbágytelkihez hasonló eredményes ügypgyűlést.

Az eddigi eredményből világosan látjuk, hogy népünk jóakarata felvilágosítás után gyorsan belátja a mostani alkoholos állapot tarthatatlanságát, kész letérni az örvénybe vezető veszedelmes útról. Csak az a szükséges, hogy minden népz vezető pap és tanító, egyházi és világi elöljáró, minden néparbat, minden önrzeti hazafi csoportosuljon, csatlakozzék mozgalomunkhoz, jöjjön az üdv seregébe.

(Folyt. köv.)

Szabó György.

H I R E K.

— **Választmányi gyűlés.** Az Erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat választmánya 1906. évi szeptember hó 23-án, vasárnap délelőtt 10 órakor a gyulafehérvári róm. kath. főgimnázium első emeleti tanári termében rendes gyűlést tart, amelyre a választmány tagjait tisztelettel meghívja és mennél teljesebb számban való megjelenésüket kéri: Az **elöljáróság.**

— **Egyháztanács.** A gyulafehérvári római katolikus hitközség egyháztanácsa és iskolaszéke ma szept. hó 16-án, vasárnap délelőtt 11 órakor a városbáza tanácstermében rendes gyűlést tart, melynek tárgysorozata: 1. Az egyházközségi algonok, egyháztanács és iskolaszéki tagválasztás püspöki megerősítésének felolvasása; 2. Az új egyháztanács és iskolaszék megalakulása; 3. Az egyh. algonok és az egyháztanácsosok esküjének letétele; 4. Az egyházközségi vagyon átadása az új gondnoknak; 5. Jelentés az egyházközségi elemi iskolába való beiratásokról; 6. Intézkedés a hivatalos iskolalátogatásokról és 7. Indítványok. — Az egyházközség algonokai: Szentmiklósy Jenő ny. főgimn. tanár; az egyháztanács és iskolaszék tagjai: Korbuly Ignác, Péter János dr., Straubert Ödön, Müller Lajos, Balás Endre dr., Cserni Béla dr., Körödy Péter dr., Fejér Gerő dr., Wagner Sándor, Krzyzewszky Géza, Pál Antal, Kovács Lajos, Penzes László, Balla István, Atzél Béla dr., Körösy László, Adorján Samu dr., Körödy Imre, Riszner Ödön, Horváth Mihály, Héjja Kálmán, Utry János, Willersdorfer Ferenc és Kárpiss János.

— **A lehaság kultusza.** Nem lehet másnak zavezni azt a mostanság minduntalan tapasztalható hajszát, melyek részint szülők, részint egyes újságok folytatnak majd egyik, majd másik középiskola ellen. Ezek a hajszák részben a rendes évvégi vizsgálatokon, részben a javítóvizsgálatokon is elbukott tanulók érdekében történtek. Minket közelebből két hajszá érdekel, mind a kettő az év elején indult s most van folyamatban — egyik a gyulafehérvári, a másik a ciszkosmlyói főgimnázium ellen. Mindkét intézetnél ugyanis a javítóvizsgálatokon egy pár tanuló ismételt elbukott. Olyanok, akik erre teljesen **megérettek.** Nosza megkezdődött

erre a vélt „igazságtalanság” miatti felháborodás. Gyfehérvárt egyik „áldozat” tetlegességre is vetemedt. A szülők pedig a sajátban esaptak lármát, majd gyüleseztek, kérvényeztek, hogy reparálják a hanyagságot ért katasztrófát.

Hát, mi nagyon értjük és érezzük az érdekelte szülők elkeseredését. Csak a baj reparálásának eszközeit nem értjük. A használatba vett eszközök, melyeket különben családi körben, társaságban stb. per longum et latum végig tárgyalnak, csak arra valók, hogy a lustaságukert bűnhődött tanulóknak a martírság fel-emelő érzetet keltvén fel, őket mintegy visszartartsák attól az esetleg feltámadó nemes elhatározástól, hogy jövőre neki feküsznek a munkának, meg fogják a munka dandárját, s nem engedik, hogy „felüljön Lackó a bérések nyakára” — vagyis nem engedik át magukat a léha teltségnek. Minden okos szülőnek tehát arra kellene törekedni, hogy gyermekeiket szóval, tettel, szigorral a lelkiismeretes munkára szorítsák az iskolai év folyamán, hogy az év végén édes gyümölcsöket szedhessenek.

E helyett azt lehet tapasztalni, hogy a kamazs korba lépő tanulók állandóan röjják a köztereket, körülöngják a bakfiseket, jobb ügyhöz méltó időt és fáradságot fordítanak a kurzálás mestersegének elsajátítására és szótárának bemagolására, sőt a módosabbja kellő zsebpenzt is ká a szülőktől egy-egy ekszkurzió költségeire.

Ezekre vonatkozó figyelmeztetések folyton mennek a szülőkhöz, de minden eredmény nélkül.

Mikor aztán az állandó lehaságnak megtermett keserű gyümölcse: akkor igen kényelmes, (habár lelkiismeretlen eszköz) a tanárokat szapulni, gáncsolni, sőt sértegetni. A tanuló persze örvend, hogy hanyagságáért nem őt okolják s megmarad továbbra is a megkezdett úton. Ilyenformán a munkátalanságnak, a lehaságnak elnézése létrehozza a teljes anarkiát, mely aztán egész nemzedékeket velat tönkre.

Jó es okos dolog volna tehát, ha a szülők az iskolával állandó összeköttetésben állnának, ha eljárának a nyilvános vizsgálatokra, hogy saját fülkével és fejükkel szerezzenek meggyőződést gyermekeik képzettségének fokáról. Ekkor talán maguk is belátják, hogy nem a hanyagság pártolásával lehetne gyermekeik sorsán segíteni s belátják azt, hogy gyermekeiket a komoly munka után bekövetkező tiszteséges eredményre más eszközökkel szoktathatják rá, s nem azokkal, melyeket most dívatba hoztak.

— **Hát ez mi?** Megbízható forrásból hallottuk, hogy egy helybeli masamód üzlet tulajdonosnője feljelentést tett a kereskedelmi miniszterhez a helyi irtalmas nővérek ellen azért, mert ezek a tanuló növedekeknek maguk szerzik be a női kézi munkához szükséges kellekeket.

Eltekintve attól, hogy a helyi piacon sok minden, a női munkához szükséges dolgot nem lehet megkapni, kérdjük, mi jogon avatkozhatik bele egy női kalapártnó egy intézet belső ügyeibe? Elsősorban annak a masamódnak van-e joga az itt említett cikkek árusításához, hogy üzleti megrövidítés címen panaszt emelheszen? Másodsor azok az apácák nem gesefthől, nem haszonból árusítják a tanulóknak a szükséges cikkeket, hanem m u s z á j b ö l. Mármost tegyük fel, hogy talán valamelyek csekély hasznót is kapnak (mert hiszen saját kárunka nem dolgozhatnak): akkor is impertinenciának minősíthető az említett feljelentés. Hiszen az intézet saját maga tartja fenn magát, nem kap támogatást sem államtól, sem testületektől, s mégis Gyfehérvárnak és nagy környékének leányait neveli felekezeti különbség nélkül. Aztán

azt is jegyezze meg magának az a t. masamódnó, hogy az apácák szegényes életfentartási eszközök ellenére is nap-nap után számtalan városi éhező szegénynek juttatnak meleg ételt s más segítséget. Szeretnők tudni, hogy a feljelentő egy év alatt is adoz-e annyit a szegényekre, mint az apácák egy nap alatt. Minek nevezzük hát azt a feljelentést? — Nem adunk neki nevet, mert igen keserű és drasztikus lenne.

— **Szekely ügyek.** A Székelyföldön báró Orbán Ottó és Betegh Pál kezdeményezésére mozgalom indult meg, melynek célja az erdőtörvény módosítása. A most érvényben levő erdőtörvény ugyanis a hirtelen és kíméletlen végrehajtás mellett rendkívüli módon sújtja a székelységet és számos helyen tönkretette az állattenyésztést. A kérvényben felsorolják a sérelmes eseteket, melyek szerint tizenhét év alatt, — 1899-től 1905. végéig csupán Udvarhely vármegye területén pénzbüntetés, kár és kárterítés címén másfél millió koronát szedett be az állam s ugyanott a mondott idő alatt körülbelül 85 ezer embert vetettek fogságba. Ez adatokat hivatalos okiratok alapján állították össze a kérvény szerkesztői s hogy annak drasztikusabban fessék a viszonyokat, átszámították e pozitívumokat a Székelyföldre, mivel mindenütt körülbelül egyformák a viszonyok. Az eredmény az, hogy az erdőtörvény nem egészen két évtized alatt a székely népnek mintegy 80 százalékát juttatta börtönre, azonkívül, hogy milliókra menő tömegtelen kárt okoz. — Szacsavay Gyula dr. elnök egy előkészítő bizottság nevében szeptember 16-án délután 2 órára Kezdivásárhelyre nagyszabású székely népgyűlést hívott össze, amelynek célja az 1902. szeptember 14-iken Kezdivásárhelyen tartott népgyűlés határozatait megújítani s a nemzeti kormány iránti bizalom kifejtése mellett a valódi székely bajok orvoslását megsürgetni. A népgyűlésre a székely választókerületek képviselői is meg vannak hívva.

— **A köztarházi szövetkezetek ügye.** Darányi Ignác földművelésügyi miniszter a köztarházi szövetkezetek rendezésére vonatkozólag törvényjavaslatot készített, melyet véleményezés végett átküldött a kereskedelmi miniszterumba. A javaslat a kereskedelem érdekeit is érinti. Kossuth Ferenc kereskedelmiügyi miniszter tehát a kereskedelmi érdekeltséget bizalmas szaktanácskozásra hívta össze, hogy hallja véleménynyilvánításukat és a javaslat tekintetében aszerint foglaljon állást. Az ellentétes érdekű felek meghallgatása helyes dolog, de csak föl sem tesszük, hogy ezek a fontos szociális törvényjavaslat ellenében foglalhatnának állást és ha meg is tennék, a javaslat törvényre ne válhatna. Mert e tárházak törvény útján való rendezése főleg a földművesekre nevezetesen szükséges.

Az összehívottak tegnap tartották meg a szaktanácskozást a kereskedelmi miniszterium tanácstermében Sztéryny József államtitkár elnöklésével. Jelen voltak a kereskedelemügyi miniszterium részéről: Emmerling Vilmos miniszteri tanácsos, dr. Neumann Karoly miniszteri osztálytanácsos, dr. Papp Dezső miniszteri segédtitkár és egyuttal jegyző; a földművelésügyi miniszterium részéről: Ferdinandy Bertalan miniszteri titkár és dr. Czettel Jenő miniszteri segédfogalmazó; az érdekeltség köréből: az országos magyar kereskedelmi egyesülés részéről: Sándor Pál és dr. Lévy Béla, a budapesti áru- és értékdözsde részéről: Weisz Károly tőzsdetanácsos, a magyar fővárosi malomegyesület részéről: Déry Izidor alelnök, a vidéki malomiparosok országos egyesülete részéről: Bosányi Endre titkár és Petár Imre; végül a kereskedelmi iparkamarák részé-

ről: Budapest: Szegedi Lukács József, Brassó: Mátyás József, Nagyvárad: Sarkady Lajos, Temesvár: Kilinyi Pál, Miskolc: dr. Sugár Ignác, Besztercebánya: dr. Holes Ferenc, Eszék: dr. Dietz F., Zágráb: Paskievics Cíkara, Szeged: Perjessy László, Fiume: Smoquina Ferenc, Pozsony: dr. Wolf Ferenc, Debrecen: dr. Szávay Gyula, Arad: dr. Marschall Lajos, Győr: Szendrői Mór, Pécs: dr. Záray Karoly, Kolozsvár: Deutsch Adolf és Sopron: Spiegl Szigfrid kamarai titkárok, illetőleg tagok. Az értekezlet, rövid déli megszakítással, délelőtt 11 órától esti 8 óráig tartott, melynek során a javaslat megvitatásában az érdekeltség csaknem összes jelenvolt képviselői részt vettek.

— **Érdekes röpirat.** Rendkívül érdekes és figyelemreméltó röpirat jelent meg a napokban Budapesten, Tali Ferenc Lajos tollából „Néhány szó a magyar nemzeti állam kiépítéséről és a nemzetiségi kérdés megoldásáról” cím alatt. A szerző eleven tollal írt munkájában itt-ott kíméletlen, de mindig jóakaró hangon veti szemünkre nemzeti hibáinkat s azt sürgeti, hogy Magyarországot mielőbb iparállammá kell tenni, mert csak így lehet nagy, szabad és független. A röpirat második része a nemzetiségi kérdések megoldásával foglalkozik s annak barátságos rendezésére új és figyelemreméltó módokat ajánl a képviselőház figyelmébe. A röpirat minden könyvkereskedésben kapható. Ára 30 filler.

CSARNOK.

Püspökmegyei zsinat.

(Folytatás.)

A délutáni keresztény oktatást pedig következetes szigorral megvalósítandónak tartom. Hogy eddig nem lett általánossá, annak okát abban látom, hogy papságunk nem tudja, milyen ennek a helyes formája. Hallottam, hogy egyik másik ott a templomban a szószekről felkérdezi még az idősebbeket is; ami aztán arra jó, hogy akit egyszer így felkérdezték, az többé tájára se menjen a templomnak.

Nem ártana, ha akár a központban, akár a megye nagyobb helyein efféle delegálti keresztény oktatást más megyebeli, ebben jól gyakorolt papok tartanának, hogy úgy a kispapok, mint a lelkipásztorok észlelhessék a helyes módszert. Nálunk alig pár éve, hogy a Szent-István-Társulat kiadta a Goffine Lénárt pártatlan becsü Oktató Könyvet. Hát akinek ez meg van, meg a Lonovics Archeológiája, meg egy katechetikai Példa-tára is van, az évek hosszú során át tarthat, — ha csak egy kicsit szorgalmas is, — jó, érdekes, rövid és hatásos délutáni keresztény oktatást s ha csak némileg jó svádája van is, tapasztalni fogja, hogy a hivatott apraja-nagyja szívesen fogja látogatni a városárpán délutáni keresztény oktatást.

Tárgyalás alá került ezek után a negyvennyolcas zsinaton „az ájtatos társulatok behozatala a nép buzgalmának ébredése és ápolása ügyéért.”

Erre vonatkozólag úgy döntöttek, hogy ahol célszerűen behozható, ott az ájtatos, jöltevő társulatok, melyek azonban főleg valami üdvös és hasznos cél előmozdítására alakítandók, hát am hozassanak be. Ilyen üdvös és hasznos célok a zsinat szerint: a szegények, árvák, népiskolák felsegítése, a káromkodás kiirtása és a mértékletesség terjesztése, a jó sajtó pártolása, az élő lelki rózsafűzár ájtatosságának terjesztése. Hozzáteszik, hogy az efféle társulatokba állók esküvel ne köteleztessenek.

Hát ez az utóbbi kitétel, ha összevetjük azzal az előbbivel, hogy az efféle társulatokat ott kell létesíteni, ahol célszerűen behozható, azt mutatja, hogy hát igenis, szervezett itt is, ott is, egyik-másik főúr efféle társulatokat, ut aliquid fecisse videatur, mivelhát mások is csináltak a szomszédban s nem jó, ha az embert leszólják; hanem aztán, hogy a lelki vezetéssel, felügyelettel stb. sok baj ne legyen, ama régi jó magyar szentencia szerint, hogy „munkátlanok csak az élet, van életem, mert benyelek” a rövidebb végét fogták meg a dolognak s a belépőkkel szimpliciter esküt tettek; hadd vigyázzanak ők magukra az eszközözés és a pokol tüzetől való felelőmükben.

Mostanában hát nincs is olyan ájtatos társulat, amelyben esküt kérnének; másrészt a vallásos társulatok szépen el vannak terjedve s épen ezért egy újabb püspökmegyei zsinaton már nem arról kell többé határozni, hogy ahol célszerű, ott be kell hozni, — mert egyik-másik mindenütt célszerű s bizony röstelheti az a lelkész a dolgát, akinek a plébániájában valamely ilyen társulat nincs: — hanem majd inkább arról kell tanácskozni és határozni, hogy ezek az ájtatos és jötevény társulatok egységes szervezést és központi tervszerű vezetést nyerjenek, sok mindenféle okból s már csak azért is, hogy ellenőrizni lehessen, hogy megfelelnek-e a céljuknak s nem fajul-e a jötevény egyleti működés kártékony irányba. Ez pedig nem akar vice, avagy tréfa lenni.

Az oltáregyletek céljai ismeretesek. Régen csak néhány volt. Ott is volt ilyen, ahol én kaplankodtam. Az évenkénti kétszeri nyilvános szentségmúadás, a havi rendes oltáregyleti misén jóformán egyik egyleti asszonyosság se volt jelen. De, hogy karácsonykor a szegény iskolás gyermekek téli ruhát és cipőt kaphassanak, ami szép és jó cselekedet ugyan, — hát minden évben adventben, akkor is szombat estéjén, jötevény célú előadást és bált rendeztek a kedves asszonyágok. Mikor aztán a püspök az újságból megtudta és letiltotta, akkor azután semmit se csináltak többet. Truccoltak. Bár a tiltott időn kívül elég hosszú az esztendő az efféle jötevényági produkciók rendezésére: halál-nem akartak többé semmiről s a karácsonyi gyermekfelruházas költségeinek összetereztése, a kaplának nyakába szakadt.

A mai társadalmi élet megfigyelője, ha csak némileg jól lát is a lélek szemével, kénytelen tapasztalni, hogy a mai kor embereinek legnagyobb része a legmagasabb és legkisebb állásokban egyaránt ugyanegy hibában leledzik, s ez az, hogy mindenki előszeretettel foglalkozik minden mással, csak azzal nem, ami ő neki állása, hivatása szerint való szoros kötelessége.

Korunk embereinek ez a kétségtelenül meglevő személyes hibája nagyon könnyen átmeleg a társulati életbe is és rövid idő alatt az egész társulatot eltéríti eredeti céljától. Amennyire szükséges tehát, hogy a mai ember szigorú önbírálat által ezt a modern hibát elkerülje, avagy levetni törekedjen: azonképp szükséges, hogy úgy a plébániai, mint a központi föhatósági kormányzás szigorúan ellenőrizze, hogy a fenálló vallásos és jötevény társulatok működése szorosan a kitűzött cél irányában haladjon.

Érdekes, hogy a negyvennyolcadiki zsinat, szinte agályos nyomatékkel hangoztatja, hogy csak azokat a társulatokat kell behozni, melyek főleg valami üdvös és hasznos cél előmozdítására vannak irányozva. Ez egy darab Jozefinizmus, az az észjárás, amely a holtak tetemeit zsákba varratta, mert hát — kár a deszkáért. Még a lelki élet nyilvánulásait és szükségleteit is az anyagi haszon meg a tökeszázalék üvegén át tekintti.

Nos, én lándzsát török az olyan ajtatos társulat mellett is, amely pusztán a bensőséges lelki hitélet fejlesztését, a lelki tökéleteségre való intenzív törekvést ápolja. Csak azért, mert az így szárnyaló lélek minél mélyebben merül el a Megváltó lelkének mélységeibe és titokzatos szent régióiba, annál bővebben ontja a Krisztus szeretetének igaz kincseit: az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. S ha nem is lehet az ő jótéteményeit a befizetett tagdíjak listájából kimutatni, mert az Üdvözítő tanácsa szerint úgy tesz, hogy a jobb kéz nem tudja, mit tesz a bal, — merem állítani, hogy a végitelet napján ki fog derülni, hogy igenis gazdaságos dolgok voltak ezek a tisztán ajtatosági társulatok is. Hát azért csak nem kell hederíteni az ellenfelek csúcsogására holmi ajtatos naplopás s több eüféle papirosbombaiktól. Igenis a keresztény ember első és fő kötelessége az, hogy hivatásbeli köteleit a legnagyobb lelkiismeretességgel teljesítse. De a hozzávaló erőt az élő vizek forrásaiból kell merítenie, ezeket pedig ott kell felkeresni, ahol kinek-kinek legalkalmasabban hozzáférhető. Nemely ember magára is jól eljár a maga rendes útján, más csak társak kísérletében érzi biztosnak a maga járását. Hát meg kell hagyni kinek-kinek a maga természete szerint való választását.

Szóba került ezáltal a gyermekeknek előkészítése az első szent áldozásra és ennek minél ünnepélyesebb módja.

Erről aztán kurtán és elég furcsán is hártározának. Aki tud nemétül, — az olvassa el erre való névze (amint Bánffy Dezős mondaná) Staudenmayer könyvének erre vonatkozó részét az 550. laptól az 554. lapig.

Aki pedig még többet is akar tudni, az elolvashatja a Tübingen és Stuttgartban kiadott német Rituale-t. A zsinat atyái elégségesnek tartják erre egyszerűen utalni. A nemzeti zsinat majd fordíttassa le magyarra. Mert lám, ők is észrevették, hogy a miénk legnagyobb része erősen bal a német felé.

Hát bizony a nemzeti zsinatból mind e mai napig semmi sem lett s így hát a jó Staudenmayer sem fordították le magyarra, (ugyis tulságosan sok nálunk a Mavér.) hanem azért mégis előbbrejutottunk Isten jövöltől ezen a téren a magunk emberségéből s reméljük, hogy ami ebben a kérdésben még megkívántatóság van, azt az újabb zsinat német auktorok nélkül is elintézi magyar észszel és kitartással, de vagy éppen ezért nem fog alája gyujtani a híres magyar szalmalánggal.

Elhatározták az évvégi, vagyis Szilveszteresti hálaajánlatosság megtartását szentbeszéddel, s úgy amint ma már általános szokásban van. Ugylátszik, 48. előtt csak szárványosan tartották. Bár most már jóformán kivétel nélkül mindenütt tartják, az egységes rend és fegyelem szempontjából kívánatos lesz, hogy a javasolt Vecsernye-Könyvben ennek az ajtatoságnak a formája is pontosan elő legyen írva.

Talán ugyanebben a hivatalos Vecsernye-könyvben lehetne meghatározni és előírni azt is, amiről további folyamán említést tesz az 1848. évi zsinat Protocolum.

Arról esett ugyanis a szó, hogy mindennap a rendes plébániai mise előtt vagy utána egy általános közima mondassék a néppel a Pápáért és az egyházzért, a Királyért és a hazáért, az egyházi és a világi felsőbbiségekért és a népért stb.

És el is határozta, hogy a nemzeti zsinat állapítsa meg egy ilyen egyetemes könyörgésnek a szövegét, amelyet aztán a mindennapi plébániai mise előtt a pap a hívekkel mondjon el, de a vasárnapi prédikációk után mondatni szokott imádság azért maradjon meg.

Hát ebből a nemzeti közimából sem lett semmi, mint ahogy nem lett semmi az egész nemzeti zsinatból s mindabból a sok jóból, amit annak a hatáskörébe átutaltak.

Egyebiránt pedig, bár tagadhatatlan, hogy van valami jó eszme ebben a kontemplált közimában, azzal, hogy azt mindennapi elmondásra szánták, messze túllőttek a célon. Eltekintve a quotidiana vilescunt koptató hatásától, az efféle mindennapi közimázás a felsőbb hatalmasságokért jofefinotikus izú. Azert, mert az egész hitközségnek reprezentatív, hogy ne mondjam, hivatalos isteni tisztelete a vasárnapi és az ünnepi nagymise; az ilyen közima tehát ennek a keretébe való; hetköznapi senki sem köteles szentmisére járni; bizonyos, hogy jámbor és istenes dolgot tesz, ha jár, de valamint ez az ő személyes buzgósága, azonképen ne is háborgassuk őt abban, hogy a saját személye, a családja, a maga és övéi lelki-üdvösségéért imádkozzék, egyzóval a maga dolgát intézze a jó Istennel.

A szentmise Canon-jában amúgy is mindennap imádkozna az összes hatalmasságokért, s nem kétem, ha szorgos lelki buzgósággal és jó keresztény igyekezettel felhasználják azt a sok malasztot, amit ezen a réven nyerhetnek, mihamar megváltoznék a föld színe.

Van azonban a fenterített zsinati pontozatban egy jó eszme, amely az akkori, hirtelen való tárgyalások rendjén nem jutott kellő kifejezésre. S ez az, hogy a vasárnapi és ünnepnap plébániai nagymise rendjét, sok máshoz hasonlóan egyöntetűen rendezni kellene. Igaz, hogy liturgiailag a legpontosabban rendezve van. De az is igaz, hogy ezt sem tartják meg mindenütt úgy, ahogy elő van írva.

A vasárnapi nagymise lenyeges kelleke p. o. az Asperges. De hány hely van, ahol nincs meg, de még csak nem is akarják behozni. Őt évi káplánkodásom alatt állandóan sürgettem, de a principális is állandóan azzal torkolt le: „No még csak ez kellene!”

Nézetem szerint az ősi egyházi jó és böles szokás azt is magával hozná, hogy a vasárnapi homilia mindig a nagymise alatt az evangélium eléneklése után tartassék. Sem előtte, sem utána. Ne tartson tovább semmiképe 20 perenél és mindig homilia vagy a szent lecké alapján tartott erkölcsi oktatás legyen s utána minden vasárnap a három isteni erényt fölidító közkönyörgés mondassék. Csak ez és semmi más, még a Pázmány magyar fordításában ismét Canisius-féle ima sem.

A keresztény erkölcsotan egyik sarkalatos tétele az, hogy a három isteni erénynek hosszabb időn p. o. egy hónapon át való fölidítását elmulasztani súlyos bűn. Amiből következik, hogy mivel a plébániai közös isteni tiszteletnek az is a célja, hogy a híveket a keresztény lelki életre nevelje, azért azon a parokiális nagymisen ezt a sarkalatos keresztény kötelességet is közösen kell gyakorolni. A Pázmány imádsága kiválóan alkalmas a szentmise végén mondandó olyan közimának, amelyent az 1848. évi zsinat is kontemplált. Igaz, hogy külön nincs benne említés a pápáról, egyházzról, királyról, hazáról stb., de ezen lehet segíteni azáltal, hogy szerkesztünk ezekre vonatkozólag egy külön rövid imádságot és ezt a Pázmány-féle Főzkönyörgés után mondjuk. Hogy pedig ne legyen túl hosszú az isteni tisztelet s a lelki unalom helyt ne fogjon, el kell hagyni azt a merőben fölösleges és semmi haszonnal se járó dolgot, hogy három, sőt néha öt Miatyánkot mondatunk a hívekkel.

Ez legtöbb esetben mégis darálásra vezet és nagyban lerontja az Úr imájának fenséges

hatását. Úgy látszik, onnan kapott át a közajtatoságok rendjébe, hogy a gyóntatók három vagy több Miatyánk stb. elvégzését szokták feladni penitenciaul, vagyis inkább elégtételül.

Azonban, a bűnert való elégtétel természete azt hozza magával, hogy az ember valami olyant vallaljon magára, ami terhes, megalázó, a gögre hajló emberi természettel ellenkező; s mivel ugyanazon imádságnak többszöri és gépies ismétlése ilyen, azért szokás ezt, más feltünőbb és terhebb elégtételi cselekmény helyett a gyóntatószékben feladni, de ott is utalni kell erre a körülményre, nehogy kárba vesszen a haszna. Ami tehát jó, sőt üdvös a bűnbánat szentiségének a rendjében, azt a nyilvános közistenítészetlebe nem mindig tanácsos átvenni. Más, ha közös és nyilvános bűnbánati ajtatoság gyakorlásáról van szó; de itt is előző magyarázattal és azon elv gondos szemmel tartása mellett: ne quid nimis. S ha már a közös töredelmi ajtatoságokról került a szó, Adventben és Nagyböjtben a vasárnapi istenítészet sorát éppen erre való tekintetből lehetne megállapítani. Nem kell annak egész éven át egyformának lenni, sőt éppen az egyházi év ünnepekénti szerint kellene a közistenítészetlebe is kifejezésre jutnia annak a szent hitigazságnak, amely körül a katolikus kultusz forog.

Az ünnepeken, a vasárnapitól eltérő lehetne a parochialis nagymise rendje. Ünnepen helyen való, hogy a szentbeszéd mindig megelőzze a nagymiset. Nemesak semmi helyes okát nem látom, de sőt a magam tapasztalásai alapján határozottan helytelen és káros dolognak tartom, ha a szentbeszéd a nagymise után van. Az ünnepi szentbeszéd célja elsősorban az, hogy a hívők lelkét eltöltse a megfelelő ünnepi hangulattal s azért lehet rendesen pathetikus alakú is; de hiszen éppen a szent mise által ünneplünk legmeltőbben, mert hiszen azért eucharisztikus áldozat; ebből tehát logikailag következik, hogy a szent misét a megfelelő ünnepi hangulatban hallgassuk végig. Mikor már elmúlt ez a legjobb ünneplő alkalom, akkor már későn áll fel akármiféle Doctor mellifluus, hogy post festa, mikor már elhangzott az ünnepi alleluja, minket visszaringasson a szeráfok hangulatába.

A nagymise után való prédikálásnál még az is okosabb dolog, ha délután, az ünnepi vecsernye előtt (érte ezalatt egy az ünnep eszmejének megfelelő delecti nép-ajtatoságot.) tartunk ünnepi prédikációt. Ennek is sokkal több a haszna, mint a nagymise után valónak, amely elől amúgy is elmennek a legtöbben.

Tessék p. o. a fehérvári fotemplomban Szent István napjára felállani a legjobb készülettel: bizonyos, hogy a kinek a szónok leginkább szánta a mondanivalóját, bizonyosan testületileg kivonulnak az Isten igéje elől. Másutt ahol mise előtt van a prédikáció, ilyenkor mindig nagy és fényes hallgatóság szokott jelen lenni.

Hát mindezek eléggé megokolják, hogy amint már 48-ban és tervezték, a vasárnapi és ünnepi délelőtti és délutáni istenítészet rendje egyöntetűen rendeztessék és szabályoztassék. S erre névze, amint már a Vecsernye-Könyvről is írtam, valami egységes kézikönyvet kellene kiadni. Nehogy valaki a Vecsernye-Könyv kifejezésbe azért akadjon bele, hogy hát abba csak vecsernye s efféle való, hát megírom, hogy én azt a szót azért használom, mert a fortiori abban a könyvben, első sorban a vecsernyék s az ezekhez hasonlóknak lennének megszabva; de nekem bizony mindegy, akármilyen lesz is a címe (Kalauz, Kánon stb.) a földolog, hogy megfelelően a rendeltetésének.

Ez pedig az, hogy magába foglalja kánon-szerűleg felsorolva és szigorú mihez tartás végett megállapítva mindazon kultusz-formákat, illetőleg a kultusz-formák mindazon részeit, amelyek nem a liturgikus latin nyelven, hanem a nép nyelvén végeztenek. Amit a Missale, Rituale stb. latinul rendel, azt ne legyen szabad másképp végezni; azt pedig, amit szabad és kell a nép nyelvén végezni, — ez a hivatalos kiadású Vezérkönyv foglalja magában.

Igy majd lesz rend és megszűnik a Rituale rendelkezéseivel szemben tapasztalható lelkiismeretlen basáskodás.

(Folyt. köv.)

Pályázatok.

— *A gyimesközéploki* (Csik vm.) róm. kath. elemi iskolánál megüresedett segédkantortanítói állásra szeptember 18-ig terjedő határidővel pályázat hirdettetik.

Jövedelme: 1.) 870 korona kész pénz; 800 korona tisztán tanítói, többi egyházi segédkezésekért járó díj, előleges évnegyedes részletekben fizetve, mihez még némi mellékes járandóság remélhető. 2.) Iskolával egy fedél alatt 2 szoba, konyha, kamra és pincéből álló szép tanítói lakás, valamint istálló, fás szin és sertésből álló melléképület egy darabka veteményes kerttel.

Kötelességei: az iskolaszék által rábizandó mindennapi tanköteleseket püspöki tanterv szerint minden tantárgyban tanítani; ismétléseket kántortanítóval felváltva oktatni; ha kántortanító egyházi funkcióval van elfoglalva, az ő iskolásaira is felügyelni; faiskolát kezelni; és egyházi ténykedéseknél, mikor szükség, segédkezni.

Gyimesközéplok, 1906. szeptember. 3.

Benke János,
iskolaszéki elnök.

Hirdetések

jutányos árban

felvételnek

e lap kiadóhivatalában.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestéknek és az olajlaknak sajátja — elkerültetik. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárgyval feltörölhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akárcsak az olajfesték fűdi be a padlót s egyúttal fényt is ad. Ezért egyaránt alkalmazható régi és új

pallóra. Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolás* stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely esupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékekkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennéltojva nem fűdi el a famustrát.

Postacsomag, körülbelül 35 négyszögméter 2 közep nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9 1/2 marka.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól vigyázni a cégre s a gyári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák** és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapalló fénylakk feltalálója
és egyedüli gyártója

== FŐRAKTÁR: ==

DAHINTEN VIKTOR

vaskereskedésében GYULAFEHÉRVÁRT.

Csinos

képes

levelezőlapok

kaphatók

Papp György könyvnyomdájában.

Főpásztori körlevelek és másnemű könyvek,

avagy diszművek bekötését olcsó árban elvállalja, jól és gyorsan eszközli

PAPP GYÖRGY könyvkötészet

G y u l a f e h é r v á r t.

A bekötésre szánt körlevelek jól csomagolva a legtávolabbi helyről is beküldhetők, a pontos összeállításért a vállalat felelősséget vállal.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal		„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% árengedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

== A hirdetések díja előre fizetendő. ==

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadóhivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.